29. 7. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Možnosti podnikatelské přítomnosti zahraničních investorů v Rusku

Je nesporné, že Rusko je pro české investory zemí velmi atraktivní a investovat do něj je pro ně stále lákavější. Důvodem je zejména fakt, že dnes je Rusko ekonomicky stabilní zemí, dynamicky se rozvíjející a již několik let je solventním trhem a své závazky plní. Co se týče politické stability, která je častou námitkou při vstupu na ruský trh, neočekává se, že by nedávná prezidentská volba přinesla nějaké zásadní ekonomické změny nebo útlum ekonomického růstu. Faktem však stále zůstává skutečnost, že zorientovat se v ruské legislativě je pro zahraniční investory velmi obtížné. Vzhledem k správnímu členění Ruska a složitosti ruského právního řádu je nezbytné, aby investor sledoval vedle celostátní federální regulace také regulaci regionální (na úrovni republik a jiných subjektů Ruské federace) a místní (obce a města).

Havel & Holásek
advokátní kancelář

Níže se pokusíme nastínit některé z problémů, které čeští investoři mohou očekávat při svém aktivním vstupu na ruský trh.

V první řadě je nutné se rozhodnout jakým způsobem vstup na ruský trh realizovat. Podle ruských právních předpisů je možné několik typů podnikatelské přítomnosti zahraničních investorů v Rusku. Vždy je nutné zvážit, který způsob je pro konkrétní účel, záměry a cíle investora nejvhodnější. Kromě akvizice již existující ruské společnosti od jejího stávajícího vlastníka nebo založení společného podniku s místním, tj. ruským partnerem, je rovněž běžné založení zcela nového subjektu - právnické osoby. Dalším možným způsobem je zřízení obchodního zastoupení nebo pobočky v Rusku.

Založení nové společnosti

Pokud se investor rozhodne podnikat na ruském trhu prostřednictvím založení zcela nového právnického subjektu, nabízí mu ruský právní řád dvě základní právní formy, a to akciovou společnost („AS“) uzavřeného nebo otevřeného typu a společnost s ručením omezeným („SRO“).

Zákaz řetězení společnosti s ručením omezeným známý z českého právního řádu je v Rusku rozšířen i na akciové společnosti. Jak AS, tak SRO nemůže mít jediného akcionáře či společníka, který je sám podnikatelským subjektem s jediným akcionářem či společníkem.

Oproti soukromé uzavřené AS je otevřená AS společností veřejnou. Z toho vyplývají i další rozdíly, které spočívají zejména v možnosti veřejné nabídky k úpisu akcií a v omezení počtu akcionářů, kdy otevřená AS jich může mít neomezený počet, kdežto u uzavřené AS je jejich počet omezený maximálním počtem 50 akcionářů. Na rozdíl od uzavřené AS nemají akcionáři otevřené AS předkupní právo k akciím ostatních akcionářů společnosti v případě jejich zcizení třetím osobám. AS

má základní kapitál rozdělen na určitý počet akcií, akcionáři za závazky společnosti neručí a riskují ztrátu pouze do výše hodnoty svých akcií.

SRO je soukromou společností, jejíž základní kapitál je rozdělen na určitý počet obchodních podílů. Může mít maximálně 50 společníků, kteří neručí za závazky společnosti a riskují ztrátu pouze do výše svých zapsaných vkladů. Pokud se společník rozhodne svůj obchodní podíl prodat, mají ostatní společníci předkupní právo. Stanovy mohou omezit převoditelnost obchodních podílů na třetí osoby.

Co se týče orgánů společnosti, v obou případech je nejvyšším orgánem valná hromada. Druhým nejvyšším orgánem je pak představenstvo, které je však obligatorní jen u otevřených AS. Kolektivním výkonným orgánem je řídící výbor, který však není povinný a vždy jej řídí generální ředitel. Hlavním výkonným orgánem je generální ředitel, který jedná jménem společnosti bez plné moci, přičemž je vždy oprávněn jednat za společnost samostatně. Toto jeho právo může být omezeno pouze jeho povinností vyžádat si v některých záležitostech předchozí souhlas představenstva.

V počáteční fázi existence společnosti čeští investoři v praxi poměrně často využívají služeb „nominálního“ ředitele, tj. smluvní poskytnutí osoby ředitele.

Takový ředitel za určitou úplatu (která se nepohybuje v příliš vysokých částkách) jen poskytuje své jméno a identifikační údaje pro účely zápisu do rejstříku a dál činí jen nezbytné úkony jako např. podpis účetních závěrek a jednání s daňovými úřady. Většinu jeho pravomocí a povinností lze přenést plnou mocí na jinou osobu, tj. není nutná jeho osobní účast při podepisování běžných obchodních smluv apod.

Vzhledem k tomu, že počátkem tohoto roku ruská daňová služba začala vést seznamy „masových ředitelů“, je potřeba si v případě využití takovéto služby dát pozor, aby tzv. poskytovaný ředitel nebyl na tomto seznamu. Zejména v případě, je-li jedna osoba zapsána jako ředitel ve více než 10 společnostech, může vzniknout problém s registrací společnosti nebo s její další činností v průběhu podnikání.

Samozřejmě je možné, aby ředitelem byl zástupce českého investora, tj. cizinec. To však vyžaduje z hlediska ruských předpisů mj. získání pracovního povolení, což může celý proces rozjezdu funkční společnosti zbrzdit.

V této souvislosti je nezbytné zmínit, že v současné době moskevská pobočka ruské migrační služby bez odůvodnění dočasně pozastavila přijímání nových žádostí o pracovní povolení. V nejbližší době tak nebude možné podat žádost o pracovní povolení v Moskvě a to až do odvolání, přičemž moskevská migrační služba toto pozastavení nijak nelimitovala a dá se jen stěží odhadnout jak dlouho žádosti nebudou přijímány. Dle dostupných informací může být důvodem skutečnost, že se počet žádostí o pracovní povolení přiblížil roční kvótě, což pro cizince (nepocházející ze zemí SNS) činí přibližně 105.000 osob ročně. Žádosti předložené do 26.5.2008 však budou vyřízeny.

V praxi je další důležitou otázkou sídlo společnosti. Vzhledem k cenám na trhu realit v Rusku je pořízení kanceláře (zejména v Moskvě) velmi drahou záležitostí. Proto někteří investoři zejména v počáteční fázi existence společnosti využívají služeb poskytnutí sídla společnosti. Náklady za takovou službu jsou výrazně nižší než pronájem běžné kanceláře a zahrnují i přeposílání pošty na smluvenou adresu. Je však potřeba důkladně vybrat prověřeného poskytovatele takových služeb a doporučujeme vždy prohlédnout danou nemovitost na poskytované adrese.

Pokud jde o náklady na založení společnosti, ty nejsou nijak významné. Pro zápis do rejstříku je potřebný kolek ve výši 2 000 rublů, rozdíl je pak ve výši základního kapitálu. Minimální základní kapitál pro otevřenou AS je v současné době 100 000 rublů, v případě uzavřené AS a SRO je to 10

000 rublů. Alespoň 50 % základního kapitálu AS musí být splaceno do tří měsíců po zápisu společnosti do rejstříku, zbytek pak do jednoho roku po zápisu. U SRO musí být splaceno alespoň 50 % oznámeného základního kapitálu před zápisem do rejstříku, zbytek rovněž do jednoho roku.

Jak AS tak SRO vznikají na základě státní registrace u Federálního daňového úřadu, což je orgán odpovídající v Rusku za daňovou a státní registraci právnických osob. Zápis by měl ze zákona trvat 5 pracovních dnů, nicméně v praxi se reálný čas zápisu často pohybuje v rozmezí 1 – 2 měsíce. Společnost je rovněž potřeba registrovat u Státního statistického úřadu, u správy sociálního zabezpečení a musí mít také zřízený účet v bance. Po zápisu společnosti se dále v závislosti na předmětu podnikání společnosti žádá o vydání příslušných licencí. Získání licencí pro je při splnění podmínek většinou bezproblémové.

Obchodní zastoupení a pobočka

Ani obchodní zastoupení, ani pobočka nemají na rozdíl od AS a SRO právní subjektivitu. Jsou to samostatné složky mateřské společnosti, jednají jejím jménem a v souladu s jejími stanovami. Rozdíl mezi zastoupením a pobočkou spočívá v povaze činností, které jsou oprávněny vykonávat. Zastoupení pouze reprezentuje zájmy mateřské společnosti na teritoriu Ruska, nevykonává soustavnou obchodní činnost a není plátcem daně z příjmu. Vedoucí zastoupení je povinen jednou za půl roku písemně informovat Státní rejstříkovou komoru ruského Ministerstva spravedlnosti („Komora“) o své činnosti a v případě, že vykonává nějakou obchodní činnost, stává se i plátcem daně z příjmu. Pobočka může vykonávat obchodní činnost a je plátcem daně z příjmu.

V obou případech je nutné získat akreditaci, v případě pobočky u Komory a v případě zastoupení buď u Komory nebo jiných akreditačních subjektů (např. obchodní a průmyslové komory, letecké společnosti, banky aj.).

Dále je nutná registrace u dalších orgánů či úřadů státní správy, např. u příslušného daňového úřadu, Federálního statistického úřadu a v příslušných státních fondech. Mateřská společnost pobočky podléhá registraci k daním u místního daňového úřadu a správy sociálního zabezpečení.

Získání akreditace by mělo podle zákona trvat 21 pracovních dnů, avšak v praxi se tato lhůta často protáhne až na 2 měsíce. Pobočce může být akreditace vydána až na 5 let, zastoupení maximálně na dobu 3 let. V obou případech existuje možnost prodloužení.

Náklady na založení jsou vyšší u pobočky, kde se platí státní poplatek ve výši 60 000 rublů plus kolek za akreditaci v rozmezí 500 až 2 000 USD v závislosti na době trvání akreditace. U zastoupení se státní poplatek neplatí, pouze kolek ve výši od 1 000 do 2 500 USD v závislosti na době trvání akreditace.

Oba tyto způsoby jsou pro investora vhodné zejména v počátečním období pro průzkum trhu před samotným zahájením plné podnikatelské činnosti.

V případě, že chce investor hned začít vykonávat podnikatelskou činnost, se doporučuje založení společnosti. Rovněž by se neměla podcenit nutnost vystupovat na trhu jako ruský subjekt v případě státních nákupů a dodávek. V případě stoprocentně vlastněné dceřiné společnosti zahraničního investora v Rusku, je vhodnou volbou, vzhledem k minimální regulaci a relativní volnosti v rozhodování, společnost ve formě SRO. Další vhodnou formou společnosti je i AS uzavřeného typu, a to především z toho důvodu, že tyto AS jsou obecně v Rusku vnímány jako stabilní a solidní subjekty, zatímco stejně jako SRO mají nekomplikovaný systém řízení.

Akvizice existující společnosti od ruského vlastníka

Existují dvě hlavní koncepce známé i v mezinárodní praxi. První možností je tzv. Asset Deal. Jde o případ, kdy investor plánuje koupit nebo převzít jednotlivá aktiva, jako jsou nemovitosti, movité věci, průmyslová práva a další hodnoty. Jedná se o transakci složitější a je třeba uzavřít speciální smlouvy na různé části akvizice, jako je smlouva o převodu nemovitostí, duševního vlastnictví, zaměstnanců a o převodu hmotného majetku. Vzhledem k tomu, že ruská úprava prodeje podniku jako celku zatím není využívána, ve skutečnosti realizace transakce formou asset dealu znamená uzavření několik samostatných smluv. Například samostatná smlouva se vyžaduje pro převod automobilů. Ruské právo se nedá použít na převod know-how a součástí převodu také nebývají licence na těžbu surovin.

Druhou možností je pak tzv. Share Deal. V tomto případě jde o populárnější a zpravidla daňově výhodnější právní formu, kdy investor kupuje akcie či podíly na cílové společnosti. V případě share dealu se může jednat o jedinou smlouvu a tato varianta je z právního pohledu jednodušší, ačkoliv znamená převzetí společností i s jejími případnými historickými problémy.

V případě nabytí významnějších podílů či aktiv na ekonomicky silných subjektech schopných ovlivnit konkurenci na ruském trhu je nutný předchozí souhlas Federální antimonopolní služby Ruska.

Společný podnik

Společné podniky působící v Rusku jsou většinou zakládány ve formě společnosti s ručením omezeným nebo uzavřené akciové společnosti. Společnost s ručením omezeným je pro tyto účely preferovaným řešením, neboť ruské právo umožňuje upravit ve společenskoprávních dokumentech společnosti otázky hlasování, výplat dividend apod. odlišně od standardního řešení. Zákon o společnostech s ručením omezeným umožňuje, aby společnost vedle povinného generálního ředitele, jenž je ekvivalentem českého jednatele, zřídila paralelně kolektivní představenstvo, které by vykonávalo stanovené výkonné funkce a v němž by působili zástupci obou (nebo všech) společníků. Pro úpravu Joint Venture neexistuje v ruském právním řádu žádná zvláštní právní úprava. Většina standardních ustanovení akcionářské smlouvy je pravděpodobně v Rusku nevynutitelná.

Například ujednání o mlčenlivosti a exkluzivitě nejsou v ruské legislativě podrobně upraveny a přebírají se většinou z anglosaského práva. To však snižuje vyhlídky na jejich vymahatelnost před ruským soudem, který se bude řídit legislativou ruskou. Zejména pro arbitráže s použitím jiného než ruského práva se doporučují jiné než ruské soudy, například Londýnský mezinárodní rozhodčí soud nebo Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži. Rusové také neradi podepisují doložky o zákazu konkurence, které navíc mohou být ruským soudem posouzeny jako neplatné kvůli omezení konkurence na trhu. Ruská legislativa nezná nástroje běžné v západní Evropě, jako jsou prohlášení a záruky, paušalizovaná náhrada škody a také zde není možnost zajištění předběžného opatření. Funguje zde původní zásada římského práva, že kupující na sebe musí vzít veškerá rizika transakce.

Ruští podnikatelé poměrně často nabízejí svým zahraničním obchodním partnerům založení společného podniku na úrovni holdingové společnosti, která stoprocentně ovládá ruskou (výrobní nebo jinou cílovou) společnost z Kypru, Holandska, Luxemburku nebo jiné zahraniční jurisdikce. Ve většině případů jde o snahu využít právem nabízených výhod daňové optimalizace těchto v tomto směru progresivních jurisdikcí, aniž by se jednalo o cokoliv nekalého. Přesto je třeba mít na paměti, že ruské finanční úřady mají často tendenci podrobovat takové společnosti většímu dohledu a zkoumat, zda existuje vztah mateřské společnosti ruského „provozního“ podniku ke Kypru, Holandsku nebo jinému státu, kde má sídlo taková mateřská společnost.

Situace však spěje k lepšímu. V tomto roce se očekává změna, která by umožnila uzavírání

klasických akcionářských dohod (shareholders agreements), poskytujících akcionářům společného podniku možnost se dohodnout na řadě praktických otázek, jako jsou např. obsazování orgánů společného podniku, opce, možnosti vystoupení ze společného podniku a další otázky důležité pro praktický chod společného podniku. Tento vývoj by mohl podnítit větší využití ruského práva, které se zatím nedoporučuje plošně, ale spíše v konkrétních případech, např. pro investice v oblasti nemovitostí a pro obchody menších velikostí.

Mgr. Jana Ilovičná, advokátka
JUDr., Ph.D. Natalija Traurigová, advokáta

HAVEL & HOLÁSEK s.r.o., advokátní kancelář

Týn 1049/3, 110 00 Praha 1
Tel.: +420 224 895 950, Fax: +420 224 895 980

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody
- Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi
- Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny
- Druhá „tlačítková novela": povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy
- Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení – nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25
- Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny
- Nová pravidla ICC pro rozhodčí řízení: Přehled klíčových změn účinných od 1. června 2026
- Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti
- Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her
- Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků
- Nařízení prodeje jednotky jako ultima ratio ochrany práv ostatních vlastníků?